

Magdalena Gumkowska

Nada Komisji ds. Konserwacji Zabytków Archeologicznych Grupy Roboczej Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów

Ochrona Zabytków 39/4 (155), 310-311

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dwa referaty omawiały zagadnienia budowy fortyfikacji, związane z inicjatywą środowisk gdańskiego i toruńskiego patrycjatu miejskiego, któremu nieobca była znajomość traktatów teoretycznych. Prof. dr Jerzy Stankiewicz w referacie *Z problematyki warsztatu projektowego rozbudowy fortyfikacji rejonu Gdańska w XVII w.* omówił system uwarunkowań ekonomicznych i militarnych wpływających na rozbudowę jednej z największych twierdz na terenie Polski. Mgr Bogusław Dyaś w referacie pt. *Henryka Strobanda projekt organizacji fabryki wałów (walgebewde) w Toruniu w końcu XVI w.* przedstawił nie zrealizowaną koncepcję budowy fortyfikacji Torunia. Projekt ten jest ważnym źródłem do dziejów fortyfikacji w Polsce.

Dr Bogumiła Sroczyńska przedstawiła komunikat pt. *Proces inwestycyjny w Zamościu na początku XVII w.* omawiający regulamin i kosztorys robót wykonanych przy fortyfikacjach miejskich w latach 1606–1607. Rozważania na temat projektowania nowożytnej twierdzy i wpływu sytuacji militarnej na tok robót przedstawił mgr inż. arch. Grzegorz Bukal w referacie *Spostrzeżenia nad warsztatem projektowym twierdzy nowożytnej na przykładzie Kłodzka.*

Z omawianym okresem wiąże się również temat referatu prof. dr Janusza Bogdanowskiego pt. *Szkoła staropolska w naszej fortyfikacji XVII/XVIII w.*, prezentujący wpływ położenia strategicznego Polski i związanych z tym specyficznych warunków prowadzenia wojny na rozwój ówczesnego systemu obronnego kraju.

Fortyfikacje XIX-wieczne omówił mgr inż. Cezary Głuszek w komunikacie nt. restauracji i adaptacji działobitni w twierdzy Modlin. Dwa referaty dotyczyły umocnień z okresu ostatniej wojny. Dr Janusz Miniewicz w referacie pt. *Urządzenia i rozplanowanie*

polskich schronów bojowych w 1939 r. Próba odtworzenia na przykładzie ośrodka Węgierska Górka zaprezentował osiągnięcia polskiej szkoły fortyfikacyjnej. Natomiast Bogusław Parzyk omówił *Genezę, strukturę i stan obecny umocnień Wału Pomorskiego na odcinku Biały Bór-Tuczno ze szczegółową charakterystyką odcinka jezioro Smolno-Nadarzyce.* W referatach poświęconych tematyce konserwatorskiej omówiono obiekty fortyfikacyjne od średniowiecza do czasów współczesnych. Praktykę badawczo-konserwatorską, w tym badania stratygraficzne jako jedną z metod badawczych, przedstawił mgr Zbigniew Nawrocki w referacie pt. *Nowożytnie przekształcone średniowieczne fortyfikacje Torunia.*

Skutki, jakie może wywołać rozdziewię między metodyką a praktyką konserwatorską, przedstawił na przykładzie prac przy konserwacji murów miasta Kazimierza mgr inż. Władysław Niessner w referacie *Konserwacja murów obronnych miasta Kazimierza.*

Zagadnienia konserwatorskie związane z obiektami zabytkowymi administrowanymi przez MON były tematem referatu mgr inż. Cezarego Głuszka pt. *Rozwiązywanie problemów architektury zabytkowej w wojsku w ujęciu systemowym.*

Dyskusja, którą prowadzono w obu dniach sesji, dotyczyła kilku zagadnień. W nawiązaniu do badań T. Zarębskiej dyskutowano m. in. nad zagadnieniem lokacji Zamościa, zmianami w rozplanowaniu zabudowy widocznymi na planach miasta, a głównie nad sprawą usytuowania arsenału, a także nad kwestią wiarygodności najstarszego widoku Zamościa, planu Brauna.

Sporo miejsca poświęcono terminologii, zarówno poszczególnym pojęciom z zakresu teorii architektury militarnej, jak też działaniom przy bu-

downie fortyfikacji. Zaproponowano, by system organizacyjny budowy fortyfikacji nowożytnych określić pojęciem „fabryka wałów” ze względu na analogię do działań objętych pojęciem „fabrica ecclesiae”.

Zagadnienia ochrony zabytków fortyfikacji XX-wiecznych były tematem kilku wypowiedzi. Przede wszystkim mówiono o konieczności zachowania ich zarówno jako pomników najnowszej historii Polski, jak i osiągnięć inżynierskich.

Podkreślono również potrzebę kontynuowania zamojskich spotkań konserwatorskich poświęconych badaniom architektury militarnej. Znaczenie tych spotkań podnosi publikowanie materiałów w specjalistycznym, wydawanym na wysokim poziomie edytorskim wydawnictwie. Podczas trwania sesji zgłoszono także wnioski dotyczące rozszerzenia tematyki sesji, m.in. o zagadnienia wiarygodności przekazów ikonograficznych i plastycznych dawnych fortyfikacji, sprawę znajomości traktatów teoretycznych wśród patrycjatu miejskiego oraz postulowano kontynuowanie tematyki ekonomicznej i organizacyjnej związanej z budową fortyfikacji.

Zainteresowanie problematyką Sesji, poszerzenie jej tematyki w stosunku do założeń, a także nowe postulaty w tym zakresie, pozwalają oczekiwać dalszego rozwoju badań architektury militarnej, kierunku łączącego kilka dziedzin wiedzy.

Organizatorzy Sesji poinformowali, że zamierzają za dwa lata zorganizować w Zamościu kolejne, czwarte spotkanie osób zainteresowanych problematyką badawczą i konserwatorską architektury militarnej.

Materiały naukowe z III Sesji zostaną opublikowane w Konserwatorskiej Tece Zamojskiej.

Lucyna Wyszyńska

NARADA KOMISJI DS. KONSERWACJI ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH GRUPY ROBOCZEJ KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH DS. KONSERWACJI ZABYTKÓW HISTORII, KULTURY I MUZEALIÓW

W dniach od 8 do 15 czerwca 1986 r. w ramach prac Grupy Roboczej Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów odbyło się doroczne spotkanie członków Komisji Problemowej XIII ds. Konserwacji Zabytków Archeologicznych, której koordynatorem merytorycznym jest Bułgaria.

Polska po raz pierwszy miała możliwość zaprezentować członkom tej Komisji nasze prace i dokonania, albowiem dotychczasowe narady sekcji, a było ich 6, odbywały się kolejno w poszczególnych krajach członkowskich organizacji. Program narady był bogaty: uczestnicy z Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, ZSRR i Polski przygotowali wystąpienia dotyczące analizy prac prowadzonych przez Komisję, a ponadto przedstawili i przedyskutowa-

li plan działań na lata 1986–1990. A oto wykaz wygłoszonych referatów oraz informacji (zgodnie z porządkiem prezentacji na naradzie):

A. Kempisty (Polska), *Inwentaryzacja i ewidencja zabytków archeologicznych (Archeologiczne Zdjęcie Polskie)*,

M. Konopka (Polska), *Doświadczenia 6 lat realizacji programu AZP*,

I. Górski (Polska), *Ewidencja stanowisk archeologicznych*,

D. Jaskanis (Polska), *Problemy oznakowania zabytków archeologicznych*,

K. Radwański (Polska), *Badania archeologiczne w Krakowie i ich związek z rewaloryzacją miasta*,

O. Postnikowa (ZSRR), *Przyczyny degradacji kamiennych zabytków archeologiczno-architektonicznych*,

S. Tothova (CSRS), *Metody awaryjnego zabezpieczania stanowisk konserwacji zabytków architektury w procesie badań archeologicznych*,

A. Paliczew (LRB), *Informacja o pracach fotogrametrycznych prowadzonych w średniowiecznej twierdzy Balczik*,

B. Woźniak (Polska), *Informacja o pracach w dziedzinie konserwacji prowadzonych w Kaliszu i województwie*,

T. Poklewski (Polska), *Konserwacja i ekspozycja relikwii architektury kamienniej odkrytej w czasie wykopalisk poza terenami zasiedlonymi*,

T. Poklewski, J. Nekanda-Trepka (Polska), *Badania architektoniczno-archeologiczne i praktyka konserwatorska – zamek w Koźminie*,

E. Cnotliwy (Polska), *Dokumentacja archeologiczna dla potrzeb architektury*,

W. Popow (LRB), *Informacja o badaniach architektonicznych prowadzonych w średniowiecznej twierdzy Balczik*,

W. Todorow (LRB), *Informacja o badaniach technologicznych prowadzonych w czasie prac w średniowiecznej twierdzy w Balcziku*,

J. Gromnicki (Polska), *Ochrona źródeł archeologicznych*,

R. Mazurowski (Polska), *Identyfikacja terenowych faktów archeologicznych*.

Wystąpienia delegatów bułgarskich związane były z podsumowaniem dokonanej międzynarodowej ekipy technologicznych, fotografatorów, archeologów i architektów pracujących od 1981 r. w Balcziku w średniowiecznej twierdzy stanowiącej poligon prac badaw-

czych Grupy Roboczej. Koordynator tematu, Bojan Kazupow, zaprezentował uczestnikom narady szczegółowy program prac na lata przyszłe uwzględniając zainteresowania i kierunki prac prowadzonych przez poszczególnych partnerów zagranicznych. Ze strony polskiej obradom przewodniczył przewodniczący polskiej Komisji XIII, dyrektor Oddziału Badań i Konserwacji PP Pracowni Konserwacji Zabytków, Jan Gromnicki.

Program narady przewidywał też zapoznanie się gości z pracami prowadzonymi przez specjalistów z Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Kaliszu pod kierunkiem doc. dr hab. Tadeusza Poklewskiego. Goście zwiedzili zabytki Kalisza, zapoznali się z pracami prowadzonymi w zamku, zwiedzili Bolesławiec, Gołuchów, Antonin. Dzięki życzliwości władz konserwatorskich regionu mieli możliwość zapoznania się z ważniejszymi praca-

mi konserwatorskimi prowadzonymi na terenie Kalisza i w jego okolicy, a w czasie spotkań z przedstawicielami władz konserwatorskich i pracownikami Oddziału Muzeum Narodowego w Poznaniu oraz Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej omówiono w szerszym kontekście problemy ochrony zabytków i ich wykorzystania. Pierwszą część obrad odbywała się w Krakowie; goście zapoznali się z pracami prowadzonymi przez Muzeum Archeologiczne, zwiedzili zabytki miasta i okolic. W drodze do Kalisza zatrzymaliśmy się w Pieskowej Skale, Rabsztynie i Ogrodzieńcu. W czasie objazdu konserwatorskiego gościom towarzyszyli przedstawiciele Oddziału Krakowskiego PP PKZ, którzy omówili problemy konserwatorskie związane z poszczególnymi obiektami.

Magdalena Gumkowska

VII MIĘDZYNARODOWY PLENER KOWALSTWA TRADYCYJNEGO PSZCZYŃNA '86, 25.05 – 6.06.86

Na plenerze Kowalstwa Tradycyjnego zorganizowanym w 1986 r. w Pszczynie uczestnikom przyznano następujące nagrody:

Nagroda Naczelnego Dyrektora PP Pracowni Konserwacji Zabytków – Geworg Awetisjan (ZSRR) – świecznik,

II Nagroda Naczelnego Dyrektora PP Pracowni Konserwacji Zabytków – Krzysztof Grzelski (Polska) – krata,

III Nagroda Naczelnego Dyrektora PP Pracowni Konserwacji Zabytków – Dymitr Mitow (LRB) – świecznik,

Nagroda Naczelnika Miasta i Gminy – Holger Schlegel (NRD) – żyrandol oraz świecznik,

Nagroda Komisarza Pleneru – Vitaslav Zamečnik (CSRS) – krata,

Nagroda Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej – Igor Cierny (CSRS) – krata oraz świecznik.

Poziom prac i ich różnorodność formalna świadczą o dobrym przygotowaniu zawodowym artystów rzemieślników, pracujących w przedsiębiorstwach konserwatorskich w krajach socjalistycznych. Obok motywów tradycyjnych, ludowych uwidoczniła się w tym roku tendencja do prezentacji dzieł

zdecydowanie nowoczesnych, choć zrobionych tradycyjną techniką. Interesujące okazały się też próby przetworzenia elementów stylistyki secesyjnej, jak to miało miejsce w pracach artystów z Czechosłowacji. Formy użytkowe zaprezentował na imprezie w Pszczynie – wyróżniony dyplomem – kowal z Bułgarii, Peter Minow, który zaprojektował i wykonał fotel – siedzisko. Artysta z Czechosłowacji, Josef Luptak, jest autorem rzeźby męzczyzny. Praca ta potwierdziła doskonale przygotowanie warsztatowe uczestników pleneru. Ponadto w imprezie wzięli udział Jurij Borodin z ZSRR, Leszek Suszek z Polski, Wojciech Kaczmarek z Polski, Jan Sajdak z Polski oraz Vladimir Cervenka z Czechosłowacji.

Plenerowi patronują PP Pracowni Konserwacji Zabytków, Grupa Robocza Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów oraz Towarzystwo Miłośników Ziemi Pszczyńskiej. Ta w istocie swej szkoleniowa impreza dla rzemieślników i artystów przyciąga coraz większą uwagę społeczeństwa. Wystawa poplenerowa w Galerii „U Elia-

sza i Pistulki” w Pszczynie, a także wystawy w Katowicach i Bytomiu ściągają licznych zainteresowanych. Ciekawe prace, różne szkoły i tendencje artystyczne charakterystyczne dla poszczególnych krajów i kultur – wszystko to ukazuje, że tradycyjne rzemiosło jest nadal atrakcyjne i potrzebne, nie tylko jako element prac restauratorskich w obiektach zabytkowych, ale jako samodzielna dyscyplina sztuki. W skansenie pszczyńskim jest zawsze wielu zwiedzających, którzy mogą przez dwa tygodnie obserwować pracę artystów, kolejne etapy działań od projektowania i rysunków w skali 1:1, po realizację konkretnych dzieł.

Tegoroczny plener – jak to stało się już tradycją od kilku lat – został włączony w nurt imprez regionalnych organizowanych przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Pszczyńskiej, a noszących nazwę „Spotkań pod brzymem”. Dzięki temu artyści-kowale z krajów biorących udział w imprezie mieli także możliwość zapoznania się z naszym rodzimym folklorem.

Magdalena Gumkowska

FOTOGRAMETRIA W OCHRONIE I KONSERWACJI ZABYTEKÓW

W ramach cyklu wystaw organizowanych z okazji trzydziestopięcioletnia PP Pracowni Konserwacji Zabytków – Oddział Konserwacji Architektury Monumentalnej 7 lipca 1986 r. przedstawił dorobek Pracowni Fotogrametrii.

Nie była to jednak próba podsumowania dokonania, ponieważ w skromnym wnętrzu Galerii PKZ przy ul. Podwale Staromiejskie w Warszawie trudno byłoby udostępnić nawet tylko część najważniejszych pomiarów. Ta-

ką próbą podsumowania dorobku mogłaby się stać specjalnie przygotowana publikacja zawierająca chociażby część pomiarów, analityczny opis dokonania oraz prezentację poglądów teoretycznych. Należy mieć nadzieję,